

VESTITORUL

Organ al Eparhiei române unite de Oradea și revistă de cultură religioasă.

Redacția și Administrația:
Oradea,
Parcul Ștefan Cel Mare No. 8.

Apare la 1 și la 15 a fiecărei luni.

Abonament:
Pe un an 120 Lei.
Exemplarul 5 Lei.

PARTEA OFICIALĂ

No. 2571/1926.

Numirea asociațiilor baptiste.

Spre cuvenită orientare comunicăm, că Ministerul Cultelor conform adresei cu No. 43023/1926 conștatând că asociațiile baptiste întrebuințează atât pe sigil cât și pe frontispiciul caselor lor de rugăciuni inscripția „Comunitatea Bisericească baptistă” a dispus ca să nu mai folosească aceasta numire, care poate produce confuzie, ci să uzeze numai de titlatura „Asociațiunea religioasă baptistă”.

Oradea, 26 Octombrie 1926.

No. 2620/1926.

Serbarea zilei de 1 Decembrie.

La recercarea comitetului central al Astei dispozițiile date în anii trecuți și publicate în circularul No. 3173/1923 cu privire la serbarea zilei de 1 Decembrie, aniversarea adunării naționale dela Alba-Iulia din anul 1918 le reînnoim și pentru anul 1926.

Oradea, 26 Octombrie 1926.

PARTEA NEOFICIALĂ

La reforma învățământului secundar

Trăim în era reformelor. Titularul fiecărui Minister ține de datoria sa să schimbe ceva, barem cât de cât, în cele ce se țin de rezortul său, pentru ca să-și asigure un loc, cât de modest, în pomelnicul posterității.

Cel mai frământat teren de reforme este, fără îndoială, învățământul, robii fiind capriciilor celui mai desmățat politicianism. Experimentările variate prin încărcarea și descărcarea programelor analitice, prin organizarea și desorganizarea învățământului, au zăpăcit deabinele atât lumea laică, cât și corpul didactic, cu elevi cu tot, producând nesiguranța, care istovește puterile și împiedecă avântul spre progres, către o cultură temeinică, care să ne dea caractere solide și oameni de viață.

Acest neajuns vrea să-l delătore reforma învățământului secundar, al cărei proiect se află în pregătire la comisia pentru reforma învățământului secundar, sub conducerea directă și inspirația Dlui I. Petrovici, ministru al instrucțiunii publice.

Principiul călăuzitor al acestei reforme

e, că menirea învățământului secundar este să dea elevului o cultură generală și o concepție filozofică unitară și armonică despre lume, despre alcătuirea universului și problema vieții pe pământ; despre viața socială și evoluția societății!

Putința realizării acestui scop unitar Dl. Ministru o află în Filozofie, în jurul căreia se vor concentra toate materiile programei analitice căutând să se dea înțelegere filozofică fiecărei discipline găsite ca necesară pentru cultura generală a elevului.

În vederea acestei educații filozofice s'a găsit suficient și potrivit liceul unitar cu 7 clase. Învățământul filozofic se va desfășura mai cu putere în cele 3 clase din urmă în câte 3 ore la săptămână în fiecare clasă. Disciplinele filozofice găsite necesare unui absolvent de liceu sunt: cl. V. Psihologia; cl. VI. Logica formală; Teoria cunoașterii. Elemente de metafizică; cl. VII. Sociologia. Etica. Metodologia.

Nimeni nu trage la îndoială necesitatea unei culturi generale și folosul unei pătrunderi

filozofice, bazată pe o concepție unitară și cu adevărat armonică despre lume și viață, pentru absolvenții școlilor secundare. Aceste sunt principii de învățământ educativ atât de frumoase și atrăgătoare. Dar să nu se uite că, reforma programei analitice a învățământului secundar necesită și o reformă a învățământului superior. Și aceasta în rândul întâi, pentru că la punerea în practică a unei programe analitice, fie aceea cât de frumoasă și de practică, se cer oameni, profesori formați în spiritul acelei programe; și încă ceva: manuale lucrate după cerințele noarei programe. Am văzut că spiritul programei în studiu este cel filozofic, care tinde nu spre o specializare a elevului, ci spre o cultură generală și o concepție unitară despre lume și viață. În consecință va trebui ca profesorii să aibă o pregătire specială filozofică, iar manualele să fie astfel întocmite, ca concluziile finale ale tuturor obiectelor de studiu să culmineze într-o sinteză, din care să izvorească unitatea și armonia concepțiilor despre lume și viață, cum o cere această noaua programă. Nu putem spune, însă că am putea face față tuturor acestor deziderate ale noarei programe.

Apoi mai este ceva. Am dori să știm, că, oare spiritul acela filozofic, cu care va fi alături învățământul secundar, va fi spiritul filozofiei creștine, a filozofiei practice, ce se adapă din izvoarele cristaline ale învățăturilor Blândului Nazarenean, sau spiritul unei filozofii pestrițe a unor filozofi ușorei și de o convingere și o sinceritate dubioasă, al căror ideal e ca și o pasere de noapte, fuge de lumină ca să nu se vădească — vorba S. Scripturi — intențiunile lor.

Ne-am oprit asupra acestui punct cu atât mai vârtos, că, din cele ce se cunosc asupra proiectului de reformă a învățământului secundar, se constată tendința de a se afirma a unei filozofii puțin prietenoasă învățăturilor evanghelice. Vrea, adică, aceasta filozofie, care de mult izbește cu toată puterea fortărețele religiei creștine, să delature religiea înlocuind-o cu filozofia socială și etica socială. Așa se explică faptul că Religiea este eliminată din ultimele două clase ale cursului superior din învățământul secundar; tocmai de acolo unde instrucțiunea religioasă ar trebui să fie mai temeinică și mai intensivă. În schimb însă avem în cursul superior un mănunchiu de discipline filozofice, între cari se ridică Metafizica, Sociologia și Etica. Iar în celelalte clase studiul religiei este batjocorit cu câte una (1) oră la săptămână în fiecare

clasă, și tolerat — așa se vede — ca și un rău de care nu te poți încă scăpa.

Nu condamnăm învățământul filozofic, dacă este practic și nu tinde să desrădăcineze din sufletele generațiilor cari vin, credința religioasă așa cum izvorește aceea din învățăturile Mântuitorului. Ne surprinde însă faptul, că într-o țară prin excelență creștină, studiul religiei creștine, în mod sistematic, să fie izgonit din școală și înlocuit cu o filozofie, care, tocmai pentru că nu poate suferi religiea, nu credem să fie religioasă. Și aceasta împrejurare va da de gândit — credem — tuturor acelor, cari poartă în suflet răspunderea fericirii și a mântuirii neamului.

* * *

Consolidarea politică și socială a unui popor și a unui stat este în funcție de spiritul ce planează asupra societății fecundând concepția despre lume și viață a tuturor membrilor ei. De aceea nu poate fi indiferent pentru viitorul unui neam — care cu jertfe enorme și-a eluat dreptul la viață și un loc precumpănit în concertul popoarelor, cari conduc destinele omenirii — în ce spirit se cresc generațiile tinere, nădejdea zilelor de mâine.

Iar aceia, cari din gura d-zăiescului Răscumpărător al tuturor neamurilor, au primit însărcinarea să propovăduiască adevărul la toată creatura — ca în totdeauna — credem că și acum își vor ști împlini misiunea de străjeri ai turmei cuvântătoare lăsată grijii lor, și de păzitori ai moștenirii lăsată noauă de Isus, și ca niște cârmaci destoinici și neînfricați, înfruntând toate valurile răscolite de înțelepciunea veacului, vor conduce naia lui Cristos la limanul mântuirii.

Caton.

— Patriarh al Alexandriei, în locul lui Photios mort pe drum înspre casă dela Stockholm, a fost ales și întărit de guvernul egiptean, fostul patriarh de Constantinopol, expulsat de Turci, Meletie Metaxakis. Acest fapt e considerat de unele ziare ortodoxe ca un triumf al ortodoxiei împotriva Papatului, care, chipurile ar fi pus pedeci la această alegere, ca și cum Papatitatea ar purta frică de bietele umbre ce sunt astăzi „patriarhatele istorice orientale“!

— Damianos al Ierusalimului. O știre din Ierusalim (12 Oct.) anunță, că Damianos patriarhul ortodox al Ierusalimului, carele a fost și pe la noi în țară mai anul trecut, a recunoscut „Biserica vie“ a bolșevicilor din Rusia, aceasta ca o manoperă politică în contra guvernului britanic, care se amestecă cam prea adânc cu controlul în afacerile financiare cam slabe ale patriarhului.

Centenarul nașterii lui Alexandru Roman.

Provedința divină a dat neamului românesc mulți bărbați de seamă, mulți cărturari și diplomați, cari au pregătit poporul românesc pentru unirea politică și pentru plămădirea României întregite de azi. Unul dintre aceștia a fost și Alexandru Roman, care pentru idealul național românesc a muncit viața sa întreagă, având colaborarea lui Iosif Vulcan ș. a. Căde-i-se Bihorului, al cărui născut a fost, ca întru aniversarea centenarului nașterii acestui mare bărbat — 26 Noembrie 1926 — să îmbrace haină de sărbătoare și să aprindă candela vecinicii lui amintiri. Fie și aceste câteva rânduri întru memoria marelui dispărut bihorean, în a cărui amintire comuna sa natală ridică o prea frumoasă școală primară!

1. Din Biografia lui Alexandru Roman.

Profesorul Alexandru Roman s'a născut la 26 Noembrie 1926 în comuna Aulseu, unde tatăl său fusese preot român unit. Școlile primare și secundare le făcu în Oradea și Beluș; iar universitatea la Viena, terminând și facultatea de teologie și cea de filosofie. În anul 1849 funcționează deja ca profesor de liceu în Beluș, iar în anii 1850—53 este profesor la liceul premonstreilor din Oradea, instruind 95 elevi români în limba și literatura română.

În anul 1857 este numit translator român la Consiliul Imperial din Budapesta. Aici A. Roman, prin episcopul român unit Vasile baron de Erdéli, stăruiește pentru înființarea unei catedre de limba și literatura română la universitatea din Budapesta. Fiind creată această catedră, în a. 1862 Alexandru Roman este numit cel dintâiu titular al acestei catedre. În această înaltă funcțiune a muncit cu tot zelul pentru creșterea tineretului român universitar în spirit național românesc. El a format aproape pe toți profesorii de limba și literatura română din Transilvania, arătându-le comorile graului românesc.

Pentru munca sa frumoasă și conștiincioasă în a. 1867 este decorat cu medalia „Benemerenti”. Nu era mișcare națională românească, nu vre-o întrunire a studențimei române, la care profesorul A. Roman să nu fie luat parte. Catedra dela universitate A. Roman o ținu 37 de semestre, până în a. 1881.

Alexandru Roman moare în Șebeșul-Săsesc din județul Sibiu, la 27 Septembrie a. 1897, unde soția sa avu o moșioară. Aici fu așezat spre odihnă vecinică în cripta familiară din cimiter.

2. Activitatea literară a profesorului Alexandru Roman.

Pe teren cultural și literar Alexandru Roman își începe activitatea la Beluș, continuând la Oradea,

unde ca profesor în a. 1851 întrunește studenții români în societate literară. Această organizațiune culturală avea numirea: „Societatea de lectură a Junimei Romane studioase la Academia de drepturi și Archigimnasiul din Oradea-Mare.” Statutele societății au fost aprobate din Budapesta cu No. 838 din 21 Martie a. 1853. La această societate au muncit Dionise Pășcuțiu, vestitul orator Justin Popfiu, Nicolae Mărcuș ș. a.

Studențimea română din Oradea, pe Alex. Roman, chiar și dupe depărtarea lui din acest oraș, îl primea adesea în mijlocul său fiind el sărbătorit atât de tineret, cât și de intelectualii de seamă ca Dr. Aulel Lazar, Dr. Iustin Ardelean, Iosif Vulcan, Ioan Buna ș. a.

Alexandru Roman, pe baza statutelor societății din Oradea, întemeie în anul 1862 la Budapesta „Societatea Academică Petru Maior,” care în anul 1919 se mută la Cluj, centrul universitar al Românilor Transilvăneni. În Budapesta A. Roman ca translator al legilor guverniale și ca profesor universitar avu un larg teren de muncă. Prin gazeta „Concordia” luptă pentru îndreptarea ortografiei românești. El a făcut cunoscut publicului românesc prin revista literară „Familia”, lucrarea lui: Bruce—Whyte „Histoire des langues romanes et de leur litterature depuis leur origine jusqu'au XIV siecle” Paris 1841 vol. I, II, III, arătând tot ce a scris acest savant despre Români.

Când s'a pus baza Academiei Române, la 1-13 August 1867, profesorul Alex. Roman este ales membru al acestei înalte societăți de savanți, alături de Timot. Cipariu, Vasile Alexandri, Bogdan Petriceicu Hașdeu, Eliade Rădulescu ș. c. El a tradus opera lui Napoleon III. „Julius Caesar” în românește, (Budapesta 1867). Participând la înmormântarea lui Ștefan Golescu, în Septembrie 1874, Alex. Roman a rostit o cuvântare pătrunzătoare în care a spus . . . „Memoria lui Golescu va trăi în veci între noi ardeienii ca un exemplu strălucit pentru tinerimea din Transilvania, căci Ștefan Golescu a iubit pe Transilvăneni, cași pe frații săi, căci toți suntem descendenți ai unei și aceleiași seminții”. Iată aceste crâmpee din vasta activitate literară desfășurată de Alex. Roman.

3. Alexandru Roman în viața politică.

Anii de revoluție și deșteptare națională: 1848-49 n' au adus eliberarea Românilor de sub Habsburgi. Însă toți intelectualii români luptară pentru drepturile națiunii lor și pentru ridicarea poporului la cea mai înaltă scară de cultură și bunăstare materială. Alexandru Roman în anul 1865 este ales deputat de Ceica-Bihor în Camera Ungară, demnitate, pe care o păstră timp de 22 ani, până în a. 1888, fără întrerupere, fiind el reales cu mare însuflețire. El a întemeiat

gazetele politice: „Concordia“ (1861) și „Federațiune“ (1868—1876), ambele apărute în Budapesta.

Cuvântările lui Alex. Roman electrizau pe toți deputații, fără osebire de naționalitate. Dintre cuvântările sale amintim pe cea ținută la 25 Iulie 1867, în care susține cu toată energia, că s'a făcut o nedreptate Românilor prin anexarea Transilvaniei la Ungaria, deoarece 40.000 Români și-au jertfit viața pentru independența națională. Pentru articolele politice și cuvântările sale revoluționare în anul 1868 fu condamnat la un an închisoare de stat, suferită în temnițele din Vaș și la o amendă de 500 floreni. La 1 Mai 1878 în Camera Ungară Alex. Roman cere, în modul cel mai hotărât, să se renunțe la im-

punerea limbii ungurești asupra naționalităților, fiindcă naționalitățile, formând Monarchia Habsburgică, au drepturile lor la limba națională, și nici una nu are dreptul a subjuga pe cealaltă.

La o sută de ani dela nașterea marelui român ardelean și bihorean Alexandru Roman ne plecăm cu adânc omagiu frunțile înaltea amintirii lui, arătându-l generațiilor tinere de azi ca exemplu de patriotism curat și adevărat, carele unit fiind a lucrat cu desinteres și fără patimă pentru binele românismului. Așa și noi urmașii, să punem la o parte din suflet tot ce ne desparte, lucrând în bună înțelegere spre binele și înălțarea acestui neam.

Prof. Petre Dejeu

Mișcări de unire în Lipova în anii 1815—6 și 1831

Unii dintre neodihniții din eparhia Aradului, nu încetă de a ponegri la toate răspântiile biserica unită, care după părerea lor ar fi lucrat cu mijloace violente și necreștinești, pentru lățirea unirei în județul Aradului în anii 1834—5, s'au năpustit cu deosebire asupra memoriei marelui nostru Arhiepiscop de pe acele vremuri, Samuil Vulcan.

Nu vom încerca o polemică zadarnică cu acești încorigibili, cari în loc să își apere turmele de sectele adventiste, tocmai în eparhia Aradului foarte lățite, ne atacă cu mârșave arme pe noi uniții cari nu dorim altceva decât, să fim lăsați în pace ca să propovăduim Evanghelia păcii și a dragostei credincioșilor noștri. Lupta fratricidă, pornită nu din partea noastră, noi o socotim de o mare crimă națională, de aceea o detestăm și la nici un caz nu ne lăsăm târâți în vârtoarea ei. Dar pentru apărarea memoriei neprihănite a celui mare bărbat al neamului românesc, vom remarca aci unele întâmplări din viața lui din cari se va vedea, de o parte care a fost adevăratul motiv al mișcărilor spre unire în părțile Aradului, adevărat în primul loc: „nefaria“ fără seamăn a Sârbilor, cum sa exprimat Moise Nicoară,¹⁾ iar de altă parte se vor vădi frumoasele sentimente de recunoștință ale unor oameni de bună înțelegere cum se văd că au fost Românii din Lipova de atunci

Intr'o scrisoare din 1 Octombrie 1815 și încălțată în numele tuturor de către Lazar Roșu așa îl agrăesc pe Vulcan:

„Nici un loc și nici o limbă drept vorbitoare, virtutele, sirguința și dragostea Preaosfinției Voastre mărite Doamne, spre redicarea și dignitatea Gintei cei de un sânge și de o limbă cu Preaosfinția Voastră și spre asemănarea și

numărarea acestei căzute nații, între neamurile ceale vestite astăzi pe coaja pământescului trup, nici un om și nici o limbă poate să ascundă.“

„Multe veacuri vor trece și așa heroic și dumnezeiesc bărbat nu se va naște, cu adevărat și fără nici o îndoire te putem numi alt Moisi, căci cu to agul sirguinței desparți marea nu cea roșie, ci cea neagră a neștiinței și a barbariei de treci pre noul Izrail din Eghiptul prostiei și a mișelătății, în câmpia luminării și a vârtutei, spre a se sătura de manna creștineștii învățături și a se adăpa din izvorul cel cu multă osteneală a multor bărbați anume îi săpat și curățit, a se adăpa zic, ca să poată fi și el creștin adevărat și credincios supus Preamilostivului său Monarh până în zi de moarte cu toată inima.“

După aceste se plâng. că Grigorie Obradovici fostul director școlar penzionându-se s'a așezat în Lipova fiindu-i soția de acolo, și a început să facă zavistie între creștini. Românii, 650 de case, au trăit până acolo bine cu Grecii și Sârbii; aceștia numai 40 de case; dar Obradovici a început a-i batjocori pe Români zicând că ei nu sunt viță de Români, ci strămoșii lor au fost numai robii aceluia și altele, iar căpătând ei un învățător român cu numele Petru Scăiușan din Arad carele a început să învețe pe pruncii lor și românește și în Joia canonului celui mare, 31 Martie, a pus pe un prunc să cetească catismele românește spre înțelegerea poporului, dar Obr. i-a smuls din mână psalțirea cea românească și i-a dat pe cea sârbească să cetească, zicând că în strana cea dreaptă numai sârbește se poate ceti.

La Paști începând preotul Partenie Popovici să cânte românește troparul: Invierea ta Hristoase, toți Sârbii și Grecii s'au întăritat și l'au pârît la episcopul. De aci certele au fost

¹⁾ Vezi scrierea noastră: S. Vulcan și bis. ort. rom. p. 13.

neîntrerupte și după ce nici protopopul nu le-a putut aplana, a ieșit la fața locului însuși episcopul (Pavel Avacumovici, sârb și el) dela care ei, Românii au cerut: 1. Ca în strana dreaptă să se cetească românește și în cea stângă sârbește. 2. Cantorii să fie români. 3. Să iese cei streini afară, cari nu sunt din statul bisericesc (aluzie la Obradovici). 4. Slujba Sf. Liturgii să se facă românește. Insa Episcopul nu numai că nu le-a împlinit cererea, ci și urite vorbe, nu ca un păstor sufletesc, le-a spus, adevcă: cui nu îi place aici, să se ducă la Chesinți (un sat românesc lângă Lipova) că acolo e tot românește, măcar și la dracu! Despre Obradovici a zis că bine a făcut. Le-a predicat despre pace sârbește, căci nu știe românește și le-a talmăcit vorbirea un preot. Evanghelia a poruncit să se cetească românește când se cetește apostolul sârbește și viceversa.

În urma acestora au dat cauza unui avocat cu numele Szántó și au mers și la comitele suprem Almási care i-a trimis la vicecomitele ca să îi judece în congres (congregația comitatului) și să le facă după a lor dorință.

Obradovici!) voia cu tot prețul să scoată pe învățătorul Petru Scăiușan din post zicând că e unit și să aducă un sârb în locul lui. Asemenea și Grecii vor să-l scoată din oraș, dar lor le place mult de el, ba încă doresc să li-se mai deie unul dar tot român. De aceea cu genunchii aplecați îl roagă pe Vulcan să le ajute în grabă unde și cum poate să nu i-și piardă învățătorul și să mai capete unul tot român. Se roagă dară cu fierbinți lacrimi și suspinând să fie primiți sub acoperemântul său și ca un riou David să lovească pe Goliat cel ce vrea să batjocorească neamul Lui.

„Strigăm iarăși tot norodul român din Lipova ajutate Preaosfințite Doamne a le vedea acestea toate că gândim cu vremea din mila lui Dumnezeu și a Prea înălțatului Monarh să te avem toți păstoriu și să vadă de astădată că ne fiind cum ne zic ei uniți, iam biruit dar să nu ne batjocorească că de frica lor ne-am unit, acum au trecut vremile cele fabuloase, ci încet nepomeninduse oamenii cu mai mare număr gândim a avea un obicei și credință și un păstoriu, însă de o dată nu putem.”

„Noi toți Românii din Lipova ne încredințăm dragostei și acoperemântului Preaosfinției Voastre cu toată inima și spre aceasta ingenunchind te rugăm un milostiv sfat de îndreptare

1) Este de însemnat că Obr. până când era director școlar s'a purtat foarte bine față de români, ba se credea chiar că e român, de aceea s'a bucurat de sprijinul Ep Vulcan, dar se vede că după pensionare i-a revenit firea cea sârbească de a uri pe Români, căci, de!, leacul din fire nu are lecuire!

în calea noastră ca să avem drept de a căuta mai departe pofta noastră, au mai bine să tăcem, cât mai curând prin vre o scrisoare bine voiește a ne urma că pre alt ajutor și povățuitor nu avem.”

*

În doua scrisoare din 7 Ianuarie 1816 iscălită tot de: „Lazar Roșu jurat și ctitor împreună cu toți Românii din Lipova” cer sprijinul lui Vulcan ca să fie numit director școlar la Lugoj profesorul Ioan Mihuț (a și fost numit în acel an) căci fiind acesta director: „fără nici o îndoială după pofta Preaosfinției voastre toate vor urma că acesta e jertfit pentru neam” și „fie Mihuț director apoi va fi o turmă și un păstoriu”. Iară mai sus ziceau: „Fie binecuvântat Dumnezeu și preamărit că Te dăruim nouă Românilor pre Preaosfinția Ta păstoriu adevărat duhovnicesc spre aducerea cavântătoarei turme în staulul cel de Cuvântul lui Dumnezeu făcut. Iară mai vărtos căci între toate celelalte proprietăți Te dăruim și cu așa inimă iubitoare de neam și cu aceste toate la împlinire după poftă le poți aduce”.

*

A treia scrisoare din 21 August 1831 iscălită în numele a tot poporul românesc din Lipova, de același: *Lazar Roșu acum local director* și încă 24 de inși, pentru importanța ei o dăm în întregime:

Ilustrisime și Reverendisime
Domnule Domn Episcop, Noao Grațiosule
Patron și Părinte!

Al nostru Prea milostivul, Induratul și Înalt Făcătorul de bine Impărat și Tată FRANTIȘC I. prin înalta sa înțelepciune și Părinteasca purtare de grijă despre toată universală populație a Scripturii (sic!) Austricesc supusă, și Sfintei Coioană Ungurești credincioasă, cu pătrunzătoare Sa milă a agerii înalte privegherii după rugăciunile și prepozițiile Ministerilor și Magnaților Săi în anul 1813 o școlă aurită (sic!) bine au voit a rândui a se începe.

Mai vărtos că Maiestatea Sa văzind cumcă: din toate popoarele Impărăției Sale, din toate națiile și din toate religiile sânt luminați, de presusință Impărăției, Patriei de folos și vrednici bărbați, la număr din destui, precum: pe lângă Înălțatele Dicasterii, așa și la slujba militărească ori câți ar fi de lipsă se pot afla, da și preste prisosință, singur numai ticălos neamul și nația romană care cu numărul sufletelor e foarte mare, în oaste prea vitează, în credință cătră Impăratul, cătră Patrie și cătră relighie statornic, neclătit, nici prin momeli, nici prin

ingrozire dela datorințele lor nu se îndepartă, care dela așa feliu de Diregătorii prin urîta povăuire Serbească e lipsit; bine au voit ca o dată groasa înțelegere, împietrirea, întunecul slăbănogirea cătră virtute, întărirea în superstiții și supunerea la toate patimile ceale de ocară, prin redicarea școalelor preparande a le șterge și a le alunga. Luând bine samă al nostru Austricescul Monarh cumcă: așa scădere, orbire și de comun strucinaarea nu dintru alt loc, ci numai dela vicleana politică a Erarhiei ne-unite, ce și astăzi stăpânește putearea sârbească cu un viclesug otomanicesc asupra Gintei Romane e acoperită. Căci aceștea cu o vicleană și sălbatică înșelare făcură pre unii Rumani și drepti la inimă subpușii lor, făcură pe subt taină și îi înșelară a lăsa să se impreune cu ei, la biesarici și la toate obiectumurile cele spre interesul și venitul lor așezate. Din aceasta cauză urmă întâiu orbirea între Români, ținând Sârbii pentru ei împietatea preotească, prefăcându cu chiline izvoduri și cu vicleane planuri, numai ca săi țină orbi, numai ca săi poată trage, numai ca săi poată înșela în veac; foarte lămurit să vede că din al nostru neam carele cu milioanele e la număr, nici Episcop, nici Arhimandrit, nici Protopresviter harnic; ba nici preot harnic la vre o ștație bună așezat, apoi aceștia să lumineze poporul, săl svăluiască și săl învețe! Sârbii pe Români, Lupii pe Oi, vai și amar! Vai neamului Român de cine să fie chivernisit.

Aciastă tristă întâmplare văzându al nostru Marele Monarh binevoi și rezolvi o poruncă sfântă și milostivă rânduială, după numărarea Romanilor și a sârbilor care nici a patra parte ajungând numărul Românilor școli preparande în Aradul vechiu să se facă, unde prin infocata râvnă a profesorilor cătră luminaarea neamului său, tinerimea cu îndestulare povătuinduo în aceșta puțini ani la foarte mare poleire începuse a treace, așa cât cunosc de unde sunt, ce relighie țin, și ce le lipsește. Văzându, acestea mai marele Clerului Sârbesc, și cu durere simțindule începutu cu greu a răbda ca prin chiline și străine mădulări, plătite, cu critezații, vinovății și pizmuiri pre vreadnicii Domni Directori Români, pre ostenitorii profesori, pre bunii învățetorii a-i defăima nu s'a rușinat, ci tocmai la Înălțatul Tron acest cinstit Institut cu urâte și stângace minciuni pentru stricare al negri sau nevoit. Aciasta nedreaptă pără pentru a se deslega, Asa (sic!) Maiestate pre Măritul Domn Baron Foraj Andraș spre cercare rânduindul, prin relația sa dată sau cunoscut că pără e fățarnică și pizmătăreață asupra Românilor. Deci

după moartea lăudatului baron de loc să arată cu totul o tristă și stricăcioasă veste, precumcă mai marele Besearicii Serbești au propus la Înaltul Loc prepoziția sa, ca Institutul, Direcția, și Preparandia să se strice, și să se dea Erarhiei, a căruia poftă noauă cu totul e în contra: văzând și cunoscând cât, ba nimic sporiu în sute de ani Serbii Românilor au făcut, ci neau îngropat de vii; și încă ce e mai mult căci cu banii cei dela Români strinși Episcopii lor să rădicară, să nemeșiră, și să învățară atâta, cât și Ungurilor și Țării să cearcă a sta în contra - ba încă câte unul și Monarhiei noastre prin putearea Rusască, așa voiesc Serbii și mai marii besearicii Românilor. Drept aceea Milostivule Domn Episcop și Părintele nostru cel drept, noi subscriși cu umilită rogare cădem la picioarele Măriei Tale, ca să cauți cu îndurare asupra neamului nostru; asupra ticăloșiei și a jugului de care e cuprins, scoatel din vicleanele ghiere a răllor pizmași, întrarmează puterile, și cu rugăciune dela Înaltul Tron cere ca să nu se strice, mai tare să se întărească. Și pentru mai buna pășire cătră doritul nostru scop, acest Institut din mijlocul pizmașilor din Arad să se rădice și să se mute în Lipova unde comunitatea din Lipova o școală foarte frumoasă zidită în dar ova da, în carea totdeauna pe ușor 200 de bărbați să pot învăța, având și Profesorii cvartiruri intrânsa. Milostivește Măria Ta aface o așa neuitată vearnică aducere aminte că apriat să vede, luminaare s'au făcut, de când preparandia să ține, câți preoți cuviși și cinstitori de Relighia Catolicească astăzi din Preparandie ieșiți să află, și din contra: cei ce din învățeturile Preparandiei nau gustat, ci numai din Bogoslovie departe e a și gândi că vom ajunge cândva doritul scop, pre carele cu sete îl așteptăm, a căruia împlinire mai cu lezne decât cu Preparandia nici o dată mai ușor poate fi. Preparandia Milostive Domnule să nu se strice, căci numai aciasta să vede cumcă mijlocirea cătră Sfânta Unire mai aproape e. Pentru care cu cea mai adâncă aplecăciune înaintea Măriei Tale, noi subscriși căzând ne rugăm, ca să binevoești rugăciunii noastre a face îndestulare, aceasta cu arderea inimii așteptându rămănem. În Lipova 21 August 1831.

Ai Măriei Tale

Pulgheri credincioși supuși

Pavel Roșu m. p.

Local Director.

Urmează încă 24 iscălituri și la urmă: „În numele a tot poporului Românesc din Lipova“.

Toate trei scrisorile sunt scrise cu cirile.

Din cele de mai sus se vede că Români

din Lipova prin anii 1815—6 și 1831 erau înclinați spre a trece la S. Unire, și mai ales din cea din urmă, că ei erau de credința, că cu cât Românii vor învăța mai multă carte, cu atât vor prețui mai mult roadele Sf. Uniri și o vor îmbrățișa. Dar cum s'a făcut totuși, că chiar dânsii au rămas departe de ea în anii 1834—5 când s'au unit mai multe comune din apropierea lor, nu putem ști.

În tot cazul simțemintele lor de admirație și de recunoștință față de Episcopul Vulcan dovedesc, că au trebuit să fie foarte mari piedecile, puse probabil chiar din partea urgiștilor de Sârbi, cari i-au reținut dela un paș, care ar fi făcut să li-se împlinească dorința de a avea de Părinte și Păstor pre acela pre carele atât de mult îl cinsteau și doreau.

Dr. Iacob Radu.

CRONICA.

Predici la catedrală: 7 Nov. Dr. Nicolae Flueraș; 8 Nov. P. Aug. Cosma; 14 Nov. Dr. Al. L. Tăutu; 21 Nov. Vasile Barbul.

— *Șase episcopi chinezi hirotoniți la Roma.* Puterea Bisericii catolice consistă nu numai în misiunile ei interne, ci și în cele externe, pe cari nici odată nu le-a neglijat. Ea câștigă an de an noi aderenți în țările păgâne. Cel mai vast teren de activitate misionară e fără îndoială China cu populațiunea sa brahmană și budhistă, de peste 400.000.000. Biserica creștină catolică e bine organizată aici având aproape la 5 milioane credincioși. Sfântul Părinte al Romei vrea să dea bisericii chineze organizație proprie, națională, cu episcopi indigeni și să nu se mai considere ca până aci *terra missionum*. Spre acest scop a numit din sânul clerului indigen 6 episcopi pe cari a ținut să-i hirotonească însuș Sanctitatea Sa la Roma. În acest scop cei 6 episcopi au plecat împreună cu Mgr. *Constantini*, Delegat apostolic în China la Roma, unde va avea loc hirotonirea solemnă în ziua de 28 Oct. Călătoria lor dela Peking până la Roma a fost un adevărat triumf. Înainte de plecare Mgr. *Constantini* s'a prezentat cu cei 6 episcopi președintelui consiliului, care le-a urat călătorie bună. La gară a fost salutați de autorități și numeros public. Pe cale catolicii Chinei le-au făcut entuziaste primiri: la Tientsin, Shanghai, Hongkong, Manila etc. Chinezii se simt foarte onorați că însuși Sfântul Părinte a ținut să hirotonească pe cei dintâi episcopi naționali.

Misiunea a sosit în 18 Oct. la Roma, unde i-a așteptat o imensă mulțime. Papa i-a primit în audiență! Numele episcopilor celor noi sunt: Mgr. *Tcheng, Souen, Tchao, Tchou, Hou și Techen*. Hirotonirea e în 28 Oct. cu mare fast în Basilica Vaticană. Așa progresează Biserica lui Hristos între popoarele lumii!

— *A murit abatele Pellegrini.* Abatele *Arsenie Pellegrini* al mănăstirii de rit grec din *Grotta-Ferrata* de lângă Roma a murit în ziua de 29 Sept. A fost o persoană cunoscută în lumea orientală romană. Era și referent al Congregației „Pro Ecclesia Orientali”. O. P.

Un nou doctor (mare învățător) al Bisericii. Se știe că pe bărbații distinși în pietate și erudiție multă Biserica îi distinge cu titlul de *Doctor Ecclesiae*. De aceștia are Biserica mulți. Sf. Ion Gură de Aur, Sf. Vasile, Grigorie Nazianzenul, Sf. Atanasie, Ciril, Damascenul, Augustin, Hieronim, Ambrozie, Sf. Toma, Bonaventura etc. Cel din urmă declarat a fost Sf. Efreem Sirul. La 24 Octomvrie a fost declarat atare și Sf. Ioan al Crucii (spaniol, reformatorul Ordinului Carmelitan) 1542—1591. El are opere asctice foarte valoroase. A fost teolog și poet. E numit și Doctor mysticus.

— *Comunismul pătrunde în țările culte.* La ultimele alegeri comunale din Belgia comuniștii au obținut rezultate considerabile. Aproape nu e consiliu comunal care să nu aibă și membrii comuniști. Stau față în față cu catolicii. Socialiștii au pierdut mult.

— *O interesantă premiare* a avut loc la 27 Iunie pe una din insulele filipine (Culion): Guvernul Statelor Unite ale Americii de Nord a premiat cu medalje de Aur pe Sora Callista din Ordinul Sf. Pavel de Chartres pentru devotamentul ei de 20 de ani în serviciul leproșilor. Se știe că pe una din insulele filipine proprietatea St. U. ale Americii de Nord sunt adunați toți leproșii din jur, pentru a căror îngrijire sunt angajați jezuții și sore catolice. Binemeritata distincțiune i-o conferi însuși Guvernorul general al Filipinelor în piață publică între aplausele generale și unanime ale leproșilor și ale mulțimii.

— *Nuoi beatificări la Roma.* Biserica cea catolică e mama inepuisabilă a sfinților. Duminecă în 3 Octomvrie a fost declarat de fericit Abatele etiopian Abba Ghebre Michael ucis în 1855 de un scandalos și imoral patriarh de Alexandria cu numele Abuna din ură față de religia creștină catolică. De notat că acest Abba Ghebre a fost preot ortodox convertit la catolicism. Iar Duminecă în 17 Octomvrie au fost beatificați 191 martiri, episcopi, preoți și laici, omorâți din ură față de religia creștină catolică în 1792 la Paris de către revoluționarii francezi.

— *Roadele laicismului în Franța* le expune bine I. M. Bourceret în noua sa carte *Cinquante années de laïcité*, Vol. I. în 16. Paris, Bonne Presse 1925.

— *Sărbăritile Franciscane* din 4 Oct. în Assisi din prilejul centenarului al 7-lea dela moartea „Sărăcufului” au decurs grandios. A fost de față la un milion de pelerini italieni și străini. Papa a fost reprezentat prin Card. *Merry del Val*, iar Mussolini prin ministrul *Fadele* carele a ținut și un discurs plin de omagiu și reverință față de Sfântul Părinte al Romei.

— *În Italia s'a introdus pedeapsa* cu moarte asupra atentatorilor la viața regelui, reginei, a regentului, a prințului moștenitor și a capului guvernului. Aceasta în legătură cu ultimele atentate împotriva vieții lui Mussolini. La noi încă n'ar strica a-o introduce și pentru alte crime. Moravurile de stat s'ar curăți mai îngrabă.

— *Un nou concordat jugoslav* se negociază în locul celui din 1914 între Sf. Scaun și regatul S. C. S. În acest concordat se va permite catolicilor de rit latin din Iugoslavia celebrarea Sfintei liturghii în limba slavonă, un enorm pas spre orientalism la Roma. Acest fapt se crede că va avea influență și asupra cercuitor rusești doritoare a unei uniri cu Roma.

— *O consacrare interesantă, caracteristică pentru împrejurările comunale din Franța. Până ce în unele comune urbane și rurale consiliile anticreștine franc-masone și socialiste confiscă bunurile parohiale și biserică o închid, în comuna La Garnache însuș primarul, D. Baudry d'Asson a consfințit comuna în cadrele unei grandioase serbări Sfintei Inimi a lui Isus. Formula de consfințire a cetit-o el însuș.*

TIPIC.

7 Noemvrie. Dumineca săpt. a VII-a după In. Sf. Cruci, a XXIV d. Rus. și S S. 33 de Martiri vers 7.

Sămbătă la însărat pe 6, ale inv. 3, și ale Mineului 3 Mărire și acum Dogm. versului 7. Prohimen. Stihovna inv. Măr. Și acum din Mineiu. Trop. inv. Mărire Trop. Martirilor. Și acum a Născ. v. 4.

Duminecă la Mănecat. Troparele ca Sămbătă scl ca de obicei. Ev. și luminat inv. a 2-a Catav. Deschidevoiu... scl.

La Sf. Liturghie. Fericiile v. 7. După intrat: Trop. inv. Mărire: Condacul Mineului. Și acum: a Născ. Apostolul Duminecii a XXV-a d. Rus. Evangh. Dum. săpt. a VIII-a d. Inălț. Sf. Cruci scl.

8. Noemvrie Luni. SS. Arhangeli Mihail și Gavril. Duminecă la însărat pe 6 cu Măr. Și acum a sărb. din Mineiu. Intrat. Prohimenul zilei. Paremi. Stihovna cu Măr. Și acum a sărb. Trop. sărb. Măr. Și acum a Născ. v. 4.

Luni la Mănecat. Trop. ca Duminecă. Sedelnele Mineului. Poileul cu Pripelele sărbătorii. Antifonul v. 4. Prohimenul sărb. Evanghelia sărb. Ps. 50. Măr. Și acum, ale sărb. Stihira Mineului. Catavasilie deschide-voiu. Luminat. sărb. Măr. Și acum a Născ. dela Luminat din Mineiu. Laudele pe 4 Mărire Și acum dela Laude din Mineiu. Doxologia.

La Sf. Liturghie. La intrat: Mărire-Și acum a Născ. dela Cântarea a 3-a din Canonul sărbătorii. Trop. sărb. Măr. Și acum Condacul. Ap. și Evangh. sărb. (caută la 8 Nov.) scl.

La însărat. (9 Noemvrie SS. Martiri Anisifor și Profirie și Cuy. Matrona) pe 6 cu Măr. Și acum din Mineiu. Stihovna cu Măr. Și acum din Ohtoih (Luni seara la vers 7) Trop. Martirilor. Măr. Trop. Cuvioasei. Și acum a Născ. v. 8.

14 Noemvrie. Dumineca săpt. a VIII-a după In. Sf. Cruci, a XXV-a. După Rus. și S. Apostol Filip. vers. 8.

Sămbătă la însărat pe 6, ale inv. 3 și ale Mineului 3. Mărire Și acum. dogm. versului. Stihovna inv. Măr. Și acum. din Mineiu. Trop. inv. Mărire: Trop. S. Apostol Și acum a Născ. v. 3.

La Mănecat. Trop. ca Sămbătă scl. ca de obicei. Evangh. și Luminat. inv. a 3-a Catav: Deschide-voiu... scl.

La Sf. Liturghie. Fericiile v. 8. Trop. inv. Mărire: Condacul Sf-lui. Și acum a Născ. Apost. Dum. a XXV-a d. Rus. Evangh. Dum. săpt. a VIII-a d. In. Sf. Cruci. scl.

La însărat. (15 Noemvrie SS. Martiri Gurie, Samona și Aviv) pe 4 cu Mărire. Și acum și Stihovna cu Măr. Și acum. din Mineiu. Trop. SS-lor zilei. Măr. Și acum a Născ. v. 4. - *Misd-*

Schițe de predici.

A) Dum. VII. d. înălțarea Sf. Cruci.

„Și-și băteau joc de el, știind că a murit” Luca VII, 33. Intr. Față de credința cea frumoasă a lui Iair, stă necredința celor prezenți. Hristos a zis. că nu a murit fata și ei își băteau joc de El. Chiar așa fac necredincioșii și azi. De unde este necredința?

Trat. I. Din indiferentism față de credință. Cel indiferent este ca lampa care multă vreme n'a luat oleu; ca și floarea care nu capătă umezeală. Luc. XIV, 16 Vița netunsă se face smidă. Trupul ca să trăiască trebuie să se nutrească; tot așa și sufletul. Sf. Aug.; Ioan IV, 43; VI, 35.

II. Cel ce cetește cărți și reviste potrivit credinții. Reformatorii Huss, Zwingli, Calvin; Împăratul Iulian a cetit cărțile lui Liban în Nicomedia „Congregatio Indicus”. Biserica e o mamă bună, plivește hruienile cele otrăvitoare. Mulți picuri de apă perforează piatra. De mâncarea stricată nesănătoasă se îmbolnăvește trupul; de lectura proastă se corupe sufletul.

Inch. Să nu ne dea de rușine pilda lui Iair.

B) Arh. Mihai și Gavril.

Așa zic vouă, bucurie este înaintea îngerilor lui Dzeu, pentru un păcătos, care se întoarce”. Luca XV. 10.

Intr. Afară de lumea cea văzută D-zeu a mai creat una nevăzută, îngerii. Natura îngerilor. Ingerii ne ajută:

Trat. I. Ne inspiră cugete bune, ne îndeamnă la bine. Scara lui Iacob arată activitatea îngerilor. Se suie la D-zeu, se coboară la oameni. Fac. XXVIII, 12. „Cum grijește păstorul de turmă, așa grijește îngerii de noi”. Vasile cel mare. Fiește care om are un înger păzitor. Nu este degradarea îngerilor că ne servesc, aci și împăratul îngerilor a venit să servească El, iar nu lui să-i se servească.

II. Ne apără în primejdi Ps. XC, 11, Fapte 12. Dan. III, XIV, Tob. VIII. Apariția unui înger bun, fugărește pe diavol.

Inch. Să nu dăm ansă prin purtare rea, să fugă dela noi îngerii cei buni.

C) Dum. VIII. d. Înălțarea Sf. Cruci.

„Dați dar cele ale împăratului împăratului și cele ce sunt ale lui D-zeu lui D-zeu” Luca XX, 25.

Intr. Cel credincios lui Dzeu, nu se va răsvrăti nici când în contra legilor patriei sale. Pilda creștinilor celor dintâi. Au murit în împlinirea legilor lui D-zeu, fără să cârtească în contra superiorității. Mărturisirea superiorilor păgâni, despre militarii creștini.

Trat. I. Creștinul din porunca lui Dzeu este dator a asculta de porunca superiorilor. „Nu este superioritate, putere, fără numai dela Dumnezeu”. Celce împlineste porunca superiorilor, alui Dzeu o împlineste „prin el domnesc regii”. Ius a plătit banul de dare cu ce a fost dator și pentru sine și pentru învâțăceii săi. Pe Petru care și-a tras sabia l-a dojenit. S'a supus legilor. A recunoscut puterea domnitorilor și loctinătorului Pîlat. A recunoscut că D-zeu i-a dat lui putere. Intre creștinii buni nu sunt revoluționari, nihilisti, anarhiști, bolșevici.

II. Se va clătina temelia acelor țări, care nu promovează creșterea și instrucția religioasă, care nu dă ocaziune suficientă tinerimei să învețe religionea, care în loc să îmulțească orele de religione le reduce, care nu ajută bisericile în împlinirea datorinței, nu dă tot sprijinul să se crească cetățeni tari în credință.

Inch. Să nu încetăm a ruga pre Atotputernicul să ne dea conducători credincioși

— Ami —

BIBLIOGRAFIE.

A apărut: Dr. C. Pavel:

— Zile trăite — 1918—19. Contribuții la Istoria Bihorului. „Doina” Beiuș 1926. Descrierea fidelă a zilelor de grea încercare a bolșevismului unguresc înainte de venirea trupelor române din peana măiastră a cunoscutului profesor-publicist, cari însuș le-a trăit. Sunt mișcătoare paginile consacrate celor doi mari martiri ai Beiușului: Dr. Ciordaș și Dr. Bolcaș. Prețul 20 Lei.

— Locuri și Oameni din Munții Bihării. Conferință ținută în 25 Mai 1925 în Oradea la Congresul general al profesorilor de geografie. Ediția Reuniunea femeilor române Beiuș. Prețul 8 Lei.

POȘTA REDACȚIEI ȘI ADM.

Abonamente achitate: Teodor Matei Beiuș; Bruchental Mihai inv. Hotar; Off. par. Ghenciu, Cetatea-Veche; Pușcașii Ioan preot câte 120 Lei; Sarca Sever cleric 80 Lei; pe anul 1926.

Atragem atențiunea veneratului Cler asupra societății

BELGO-ROMÂNĂ

cel mai solid institut de asigurări și reasigurări în România. Asigurări contra focului, cu cel mai redus tarif (în afară de cartel). În relațiune contractuală cu Episcopia Lugojului. Din premiul asigurațiilor în parohie 10% spre scopurile parohiei (în dieceza Lugojului fondului diecezan). Asigurări pe viață, tipurile cele mai avantajoase și moderne!

Direcțiunea Generală: București.

Direcțiunea Regională: Timișoara, I
Bul. Regina Maria No. 6.

„Tipografia și Librăria Românească” Oradea. — Redactor resp.: Păr. Dr. Aloisie L. Tăutu.

